

Petra Meterc

Domišljijske stranpoti Hedušá in Máre

Zimske muhe / Všechno bude

leto 2018

režija Olmo Omerzu

država Češka, Slovenija, Poljska, Slovaška, Francija

dolžina 85'

Čeprav premlada, da bi po zakonu lahko vozila avto, se junaka Heduš (Jan František Uher) in Mára (Mára Mikule) odpravita na pot. Pravzaprav se na pot odpravi Mára, ki trdi, da ga je dedek naučil voziti, še preden je lahko hodil. Heduš ga prestreže iz zasede, medtem ko v bizarni bojni opravi z *airsoft* puško postopa po močvirnatem polju in preganja dolgčas, nato pa z otroškim vztrajanjem izsili, da ga vzame s seboj. Sprva se zdi, da njun potep določa nekakšen cilj – Mára svojega ne želi povsem razkriti, vendar se kot imaginarna dežela na koncu poti kmalu izriše Francija, kjer so »denar, ženske in sonce«, Heduš pa sanjari, da se bo tam pridružil francoski tujski legiji. Kot pri vseh filmih ceste se tudi pri **Zimskih muhah** (Všechno bude, 2018) režiserja

Olma Omerzuya izkaže, da je sama pot, prečenje velikih razdalj nepoznanega okolja, najbolj pomembna, nanjo pa se junaka nista namenila zaradi cilja, temveč zaradi želje po odmiku, ki bi jima omogočil na novo odkrito svobodo. Na poti spremljamo razvoj obeh fantov, hkrati pa se med njima prek nenavadnih zapletov in presenečenj, ki jih cesta prinaša, razvije močno zaupanje in tovarištvo.

Ker gre za junaka na prehodu iz otroštva v najstniško obdobje, Mára jih ima približno štirinajst, Heduš pa kakšni dve leti manj, se v *Zimskih muhah* cestni žanr križa z značilnostmi filma o odraščanju s pravljico nadgradnjo. Izvorce filma ceste pogosto iščejo v literaturi; pretežno v mitih in pravljicah, v katerih se junak odpravi na daljno pot in tam premaguje različne prepreke, Omerzu pa je v *Zimskih muhah* čudežni element, ki je v pravljicah večinoma nujen za junakov uspeh, uporabil kot sredstvo za premostitev cestne resničnosti, ki bi na tako mlada junaka lahko delovala preveč surovo in nevarno. Kot svojstveno pravljico bitje se že na začetku sredi polja prikaže Heduš – zakamufliran v ogromno pregrinjalo iz trave deluje kot nekakšen anti-superjunak. Kasneje, po prvih razočaranjih, po napornem dnevu in med pritiskanjem vedno močnejšega mraza, na točki, ko se film prelomi v sklepi del, pa njun stari *audi 100* sam poskrbi, da junaka varno prispeta na cilj. V isti sanjski sekvenci se znajdejo tudi posnetki živali – ježa, zajca, ptice, ki v zimski noči pridejo iz svojih zavetij ter jih simbolno lahko povezujemo z nečloveškim, čarobnim. Svet, ki je postal preveč hladen, tako nenadoma oživi in junaka obvaruje.

Kot se za film ceste spodobi, se dogajanje v *Zimskih muhah* nikoli zares ne ustavi, srečevanja na poti pa niso zgolj naključna. Fanta v avto že kmalu vzameta psa Šakala, kasneje ob cesti pobereta štoparko Báro (Eliska Krenková). Oba nova

tovariša junakoma prideta prav, onadva pa njima. Šakala uspeta rešiti iz mrzlega jezera, v katerem ga je lastnik želel utopiti, pes pa ju kasneje z laježem opozori, da je Márov dedek v nevarnosti. Bári, zaradi katere se uspešno prepeljejo mimo policijske kontrole ob cesti, kasneje pomagata pobegniti od nasilnega partnerja. Vzajemna pomoč v filmu predstavlja glavno gonilo zgodbe – le tako se pot lahko nadaljuje. Junaka skupaj premagujeta številne preizkušnje, ki bi se vse po vrsti lahko končale s precej resnejšimi posledicami, vendar igriva glasba, ki tovrstne akcije spremlja, sprosti napetost in gledalcem pričara vzdušje navijanja za junaka. Čeprav se v težavah pogosto najdetá sama proti vsemu svetu, je njuna prismuknjena iznajdljivost humorna.

V filmu se med junakoma razlika v letih čuti predvsem v njunem odnosu do okolice. Heduš deluje iz naivne, nedolžne otroške perspektive, vendar je zato tudi bolj sproščen, mestoma povsem osvobajajoče drugačen, ekscentričen. Mára, ki je že močneje zasidran v najstniški, nekakšni prestopniški drží, pa je precej bolj zadržan, predstavlja se kot izkušen in se Hedušu dokazuje z bahanjem, pojasnjevanjem življenjskih modrosti ter prevzemanjem jezika hipermoškosti. Fantaziranje o spolnih izkušnjah ter hlabro izrekanje mačizmov je pri obeh junakih očitno kopiranje tistega, kar sta slišala nekje drugje, film pa povsem iskreno prikaže nerodno nezmožnost usmerjanja presežka hormonov prehodnega obdobja odraščanja.

Prizori s poti se v filmu že od začetka prepletajo z Márovim obnavljanjem njune dogodivščine med zaslišanjem na policijski postaji, kjer je pridržan zaradi vožnje ukradenega avtomobila brez vozníškega dovoljenja. Če so cestni prizori povezani z odmikom od vsakdana, pri katerem so junakoma odprte vse možnosti, prizori na policijski postaji delujejo kot nasilna prizemljitev ob domnevnem koncu pustolovščine. Uspešno izmenjavanje obeh pripovednih ravni, ki ju simbolno povezujejo zimske muhe – te se kljub mrazu od nikoder pojavijo v prostorih in dokazujejo nenavadno upornost – ustvari dodaten suspenz. Ker na policijski postaji vidimo le enega junaka, se do konca filma, ko se pripovedi časovno združita, sprašujemo, kaj se je zgodilo z drugim, in upamo, da bi se usoda njune odisejade vseeno zasukala na bolje.

Márova pripoved pred policisti se v pretiravanjih in hvallisanju večkrat izkaže za izmišljeno, vzporejanje dejanskih doživetij z zaslišanjem pa na ravni filmske pripovedi deluje tudi kot prevpraševanje verodostojnosti nezanesljivega pripovedovalca, ki ne želi razkriti svoje identitete in izdati prijatelja. Hkrati je nezmožnost popolnega razlikovanja resničnih doživetij od lastne domišljije lastnost otroškega imaginarija, ki se preslikava tudi v omenjeno pravljíčnost, v kateri resničnost nima bistvenega pomena.

Zimske muhe se, kot poudarja naslov, umeščajo v netipično obdobje za film ceste, ki ga običajno povezujemo z

veličastnimi zahodi sonca, toplimi nočmi, ki omogočajo spanje pod milim nebom, ali pa z mladinskimi filmi, ki odkrivanje svobode pogosto enačijo s poletnim počitniškim obdobjem. Junaka v *Zimskih muhah* pa le redko osvetli nizko, slabotno zimsko sonce; pokrajina, po kateri se vozita, je večinoma meglena, prekrita z zmrzaljo in ivjem. Iz bledih sivo-zelenih odtenkov, ki prevladujejo, izhajá pridih zimske pravljice na eni strani ter metaforično vztrajanje v težkih, negostoljubnih pogojih na drugi. Čeprav so v ospredju filma dogodivščine in občutenja, ki v glavnem dogajalnem prostoru – avtomobilu ustvarijo toplo zavetje, se sproti izrisuje tudi širša slika o socialnem ozadju obeh fantov.

Heduš Mári že na začetku pove, da ga starši ne bodo iskali, podobno priznanje pa kasneje na policijski postaji hladno izreče tudi Mára. Trpka odsotnost odrasle skrbi za fanta se v filmu pojasnjuje prek likov, ki simbolno nadomeščajo vloge njunih staršev. Márov dedek je večino filma fantomsko prisoten zgolj prek fantovih izrisovanj kulturne osebnosti, zataknjene v času komunizma, na katero v pogovorih pripenja množstvo referenc, ki se začnejo z, »Moj dedek pravi ...«, in čigar dom, ko tja prispeta, označi kar za njegov »štáb«. Dedek, ki si ga Mára jemlje za pomemben zgled, je predvsem običajen dedek z neštetimi zgodbami, ki so se morda zgodile, morda pa tudi ne, vendar Mára nanj po otroško preslika široko paleto neverjetnih junaškosti in izjemnosti, prav v takšnem odnosu pa film njegovo uporno držo in odraslo nastopanje razkrinkava kot praktične obrambne mehanizme pred svetom, ki z odraščanjem pridobiva vse ostrejšé robove. Pretirana navezanost obenem razkriva, da gre verjetno za edinega odraslega v njegovi bližini, ki mu je sploh namenjal pozornost.

Nekakšno materinsko vlogo v času zaslišanja prevzame tudi policistka Freiwaldova (Lenka Vlasáková), ki z Máro preživi popoldne na lokalni postaji. Sprva se zdi, da bosta s partnerjem (Martin Pechlát) odigrala stereotipni vlogi dobrega in slabega policista, vendar je slednji preveč zaposlen s skokom čez plot, v pristopu pa se zdi tudi pregrob za obravnavo mladostnika, zato Freiwaldova nase prevzame obe vlogi. Čeprav je od začetka jasno, da Mára in policistka skorajda tekmujeta, kdo bo koga izigral, je prav ona tista, ki na koncu s krutim trikom izrabi fantovo zaupanje, kar avtoriteto že tako odsotnih odraslih v filmu še dodatno ruši.

Freiwaldova ob vrnitvi partnerja zmagoslavno oznani, da je uspela Máro razkrinkati, ob tem pa pokroviteljsko doda, da ima fant sicer bujno domišljijo, toda tudi sentimentalno plat, ki ga je izdala. In ravno za to tudi gre – *Zimske muhe* so film, ki mladostnim domislícam omogoči svobodno pot, junakoma pa prek izgradnje neomajne prijateljske vezi hladno obrobje češke periferije otopli do te mere, da pobeg v toplejše kraje ni več neizpolnjena želja, temveč povsem zadovoljujoče domišljajsko pribežališče. **E**